

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

ועל זה כתב רבינו יונה, שאם אדם החליט לשמוע בקביעות את דברי המוכיחים ולקיים את כל מה שהם יאמרו, יש מוכיחים שיועידים להדריך האידך צריך להתנהג בכל ההנהגות כפי החיוב, והוא יקשיב וישמע ויקיים את דבריהם, אזי אף על פי שהוא עדיין לא שמע ועדיין אינו יודע מה צריך לעשות, מכל מקום כיון שמקבל עליו לעשות, נחשב כאילו קיים כבר, ובוזה מיד "צדק נפשו בשעה קלה" כלשון רבינו יונה שם.

וכתב שם שעל ידי זה יש לו כבר שכר על כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, למרות שעדיין לא עשאו, וכל מה שהוא יוסיף לעשות אחר כך, מכיוון שהוא כבר נמצא בדרך המביאה לזה, והולך בדרך שתביא אותו לידי הרבה מעשים טובים, זה נחשב כמו שכר עשה אותם, וזה נקרא 'מעשיו מרובים מחמתו', שיש לו שכר על כל המעשים הטובים העתידיים, ואף על פי שעדיין אינו יודע מה הוא חייב ועדיין לא עשה אותם, יש לו כבר מעשיו את השכר והזכות של המעשים הטובים שיעשה אחר כך, וזהו דבר עצום!

ורבינו יונה כתב זאת לגבי מי ששומע דברי תוכחה, אך בימינו יש גם ספרי מוסר שהם גם כן 'מוכיחים' בדברי תוכחה, ומי שיש לו קביעות לעסוק בספרי מוסר, כל קביעות שהיא, אפילו זמן מועט, בספר מוסר שמעניין, כל אחד לפי טבעו באיזה ספר או פרק שמעניין אותו, דברי מוסר שמעניינים – משפיעים, ולא מרגישים את ההשפעה מיד, אבל זה משפיע.

ואם יש לאדם קביעות כזו לעסוק בספרי מוסר, בצורה שזה מעניין ומושך, אזי על ידי זה מיד כבר יש לו שכר על כל העתיד, והוא נחשב כבר צדיק גמור, ואף אם יש לו עדיין חטאים שאינו יודע כיצד לתקן אותם, מכל מקום סופו לתקנם, וגם כל המעשים הטובים שחסרים לו ועדיין לא עשאו, מכל מקום סופו לעשותם, ונקרא בזה על שם סופו, כאילו שכבר עשה ותיקן את כל מה שצריך לתקן, מפני שהוא הולך בדרך המובילה לזה.

וזהו העצה, ללמוד בספרי המוסר שיש לנו, וכאמור בישיבות יש סדר קבוע לזה בכל יום חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים רבע שעה לפני מנחה, וכך גם כל אחד ואחד, גם מי שאינו לומד בישיבה כגון בעל משפחה, יכול לקבוע לעצמו איזה זמן לעסוק בספרי מוסר, וכבר דיברנו הרבה פעמים שידוע שמי שיש לו קביעות זמן לספרי מוסר, זה עושה הרגשה מאד נעימה, ועל ידי זה יש אווירה נעימה במשפחה, וכל הבית הוא בית מאושר.

הקב"ה שמח ורוצה שירבו בתפילה

ובנוסף לזה יש גם את כוח התפילה, וכפי שהזכרנו מרבי ישראל סלנטר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, והקב"ה רוצה שהאדם יבקש וירבה בתפילה, ואין זה מטריח להקב"ה, אלא אדרבה כך רצונו יתברך! כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, א) רבי פנחס בשם רבי זעירא אמר, בשר ודם יש לו פטרון, אם הטריח עליו ביותר הוא אומר: אשכח פלן דקא מטרחא לי, אבל הקב"ה אינו כן אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך, הדא הוא דכתיב השלך על השם יתברך והוא יכלכלך.

ובמדרש תהלים (פרק ד') אמר רבי זעירא אדם יש לו בן בית, פעם ראשונה הוא נכנס אצלו ומשיבו על המיטה, שנייה על הכיסא, שלישית על הספסל, רביעית הוא אומר כמה ספסל דחוק עלי פלוני מטריחני, אבל הקב"ה אינו כן, כל מה שישאל דוחקין אותו ובאין למקום תפלתו שמחה הוא לפניו, לכך נאמר כהשם אלוקינו בכל קראנו אליו. ע"כ. והיינו שמלך בשר ודם כשמבקשים ממנו בקשה והוא לא מתייחס ולא רוצה לענות, אם חוזרים ומבקשים ממנו עוד פעם – הוא כועס, שהרי רואים שהוא לא רוצה לעזור ומדוע מבקשים שוב, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדרבה, רצונו יתברך שהאדם יבקש ויבקש ויבקש, וכל מה שיוסיף לבקש זהו רצון השם!

ומצינו גם אצל יצחק אבינו שכתוב (בראשית כה, כא) "ויעתר יצחק להשם לנוכח אשתו", ויעתרו הוא לשון ריבוי, כמו שפירש רש"י שם: ויעתר – הִרְבָּה והפציר בתפילה. וכן כתוב במשה רבינו (שמות ח, כה) הנה אנכי יוצא מעמך והערתני אל השם, ולהלן (שם כו) ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל השם, ופירש רש"י: נתאמץ בתפילה וכו' וירבה להתפלל, ע"כ. וכל מה שהאדם מבקש ומרבה בתפילה, עוד תפילה ועוד תפילה, הקב"ה רוצה את זה.

לנצל את ימי הרצון לתפילה

ובפרט עתה בעמדת בחודש אלול שהוא עת רצון, צריכים לנצל את ימי הרצון לתפילה, ולהתפלל על הצלחה בתורה, ועבודה, ואהבת הבריות, וגם לבקש רחמים על כלל ישראל, וכפי שהזכרנו, כמעט כל הבקשות שיש בתפילה בשמונה עשרה וגם חוץ משמונה עשרה, הכל בלשון רבים, על כלל ישראל, ומבקשים הרבה בקשות, על רוחניות וגם על גשמיות, שיהיה טוב לכולנו, וכל כלל ישראל

תורה עבודה וגמילות חסדים

אנו עומדים בחודש אלול וצריכים זכויות ליום הדין, ויש שלושה דברים שכוללים את כל התורה כולה, כמו שאמרו חז"ל (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים, והעולם היינו העולם כולו בכלל, וגם כל אדם בפרט, כדאיתא במדרש (תנחומא פקודי ג) שהאדם הוא עולם קטן, ועולמו של האדם ומדרגתו תלוי בשלושה דברים הללו, שהם כל התורה כולה, תורה עבודה וגמילות חסדים.

תורה היינו כפשוטו, לנצל את הזמן לעסק התורה, בלי בטלה, כל אחד לפי האפשרויות שלו, כמה שהוא יכול, ויותר ממה שהוא יכול אינו חייב, וגם אסור להתאמץ יותר מהכוחות, אך לפי כוחו צריך ניצול הזמן.

ועסק התורה הוא גם דבר שמעניין, כי דברי תורה "מתוקים מדבש" (תהלים יט, יא) ו"כדיוטגמא חדשה" (רש"י דברים ו, ו), ואם כן מלבד הזכות שבזה, זה גם לא קשה אלא מעניין ומושך.

ועבודה זה אמונה, חיזוק האמונה שהכל בידי שמים, ויש הרבה מדרגות באמונה, ובשביל זה יש ספרי מוסר, כמובן יש לעסוק בספרי מוסר שמעניינים, ושלא יהיה משעמם, כי לימוד משעמם אינו משפיע, ובכל השנה לומדים מוסר רק חצי שעה לפני מעריב, אך באלול מוסיפים גם רבע שעה לפני מנחה, כדי להוסיף יותר חיזוק, וגם זו עצה שאינה קשה, כי ספרי המוסר מעניינים, ורק צריכים לנצל את הזמן ולעסוק בזה.

וגמילות חסדים כולל את כל ענייני בין אדם לחברו, כגון להתייחס לשני בסבר פנים יפות, וכמאמרם (אבות א, טו) הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ולשאול מה שלומך וכדומה, כדי שהשני ירגיש טוב.

וגם יש חסד ברוחניות, כגון אם אדם מבקש עצה האידך להתקדם להצלחה ברוחניות, ומייצעים לו, כל אחד לפי מה שהוא יודע, ואם לא יודעים ליעץ שולחים אותו לאדם אחר שכן יודע, זהו חסד ברוחניות.

תפילה על רוחניות של אחרים

ויש עוד חסד ברוחניות, כידוע שרבי ישראל סלנטר אמר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ואם כן אפשר לעשות חסד גם עם תפילה, להתפלל על רוחניות של חברו! ובאמת בנוסח התפילה יש הרבה בקשות בלשון רבים, כגון שתרגילנו בתורתך, השיבנו, חננו, ראה בעניינו, על רוחניות וגם על גשמיות, הכל בלשון רבים, על כלל ישראל, שיצליחו ברוחניות ובגשמיות.

ורק צריכים לחשוב על זה בשעת התפילה ביישוב הדעת, שאני מבקש 'חננו' לא רק בשבילי אלא בשביל כלל ישראל, ובתוך כלל ישראל יש גם את המשפחה והקרובים, ואני מבקש על כולם, לא רק בשבילי אלא גם בשביל אחרים, ונמצא שיש חסד גם בתפילה, ועושים בזה חסד בין אדם לחברו, מלבד מה ששייך לעשות חסד במעשים בפועל.

ויש נוסח תפילה מהחזון איש (קו"א ח"א עד) לאמא בשביל בנה, שהבן היה צריך חיזוק להתמדה בתורה, והחזון איש חיבר נוסח תפילה לאמא שתבקש בברכת שמע קולנו: "יהי רצון מלפניך השם אלוקי ואלוקי אבותי שתרחם על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפניו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה ותכנין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה" כי אתה שומע וכו'.

וכך כל אחד יכול לבקש גם עבור חברו, וכבר אמרו חז"ל (ב"ק צב, א) כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, והיינו שאם אדם מבקש רחמים על חברו, ואינו מבקש בשביל עצמו, למרות שהוא גם כן צריך ישועה, בין בגשמיות ובין ברוחניות, כל ישועות שאדם צריך, אם הוא מבקש על חברו הוא נענה תחילה!

לשמוע וללמוד מוסר החכמים

ועוד דבר, כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ב, ז) כי שייך שמעשיו של האדם יהיו מרובים מחמתו, ויזכה בזכויות מרובות של מצוות שהוא אפילו עדיין לא יודע אותם, וגם מעשים טובים שעדיין לא קיים אותם ואינו יודע שצריך לעשותם, ייחשבו לו כבר מעשיו כאילו עשאו.

והדרך לזה כתב רבינו יונה שם "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים", וזימנו היו אנשים מיוחדים מוכיחים, כמו שהיו בעבר מגידים, שהיו אומרים דברי תוכחה והזכרה על רוחניות איך עושים תשובה, ולמשל הדובנער מגיד היה מפורסם, אבל גם בכל מקום ובכל עיר היה 'א שטאט מגיד', וכפי שיש גם בימינו בישיבות משגיח שמדבר דברי חיזוק, כך היה בכל עיר מגיד שהיה מחזק את הציבור בדברי חיזוק.

יחיו חיים טובים, וזהו ואהבת לרעך כמוך! ורק צריכים באמת לכוון ולחשוב על זה, שמבקשים על כלל ישראל.

והרי אמרו חז"ל (יומא לה, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, אם אדם משתדל להיות כמו שצריך ברוחניות, יש סייעתא דשמיא ומסייעין אותו מן השמים, וזהו כשכאב 'ליטהר' על עצמו, קל וחומר מי שבא 'ליטהר' אחרים, אם הוא רוצה להשפיע על אחרים, ומבקש רחמים בשבילם, או שהוא גם יכול להשפיע בפועל, כגון שיש לו שפת דיבור ומשפיע בה על אחרים, אזי קל וחומר שמסייעין אותו, כי אם הבא ליטהר על עצמו יש לו סייעתא דשמיא, כל שכן מי שרוצה לְפָזֹת ולטהר אחרים, שזו זכות עצומה.

ואין סוף לזכויות שאפשר לזכות על ידי תפילה, וכבר הבאנו מדברי הגמרא (ברכות נ, א) על הפסוק "הרחב פיך ואמלאהו" – ההוא בדברי תורה כתיב, שבענייני רוחניות אם מבקשים מקבלים ויש סייעתא דשמיא, וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת בזה.

עם אמונה לא דואגים מקשיים

וגם צריכים חיזוק האמונה, וכפי שאנו מדברים תמיד, לדעת שהכל בידי שמים, וזהו דבר שנותן חיים טובים ומאושרים, אם יודעים שהכל בידי שמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד, וגם קושי הוא לטובת האדם, ואיננו יודעים מדוע זה לטובה, אבל זה לטובה, ואין ממה לדאוג! ולכן צריך לשמוח בקשיים שיש לו, כי הם לטובתו, וכשחיים עם האמונה הזו – זה נותן חיים מאושרים.

דרכה של תורה במיעוט תענוג

ויש עוד דבר שלא כולם יודעים אותו, ענין מיעוט תענוג, כמו שאמרנו בפרקי אבות (ו, ה) שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואחד מהם הוא במיעוט תענוג, וכל ההצלחה ברוחניות תלויה במיעוט התענוגים.

וכבר אמרו (שם ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ומוזכרים כאן כמה מיני קשיים גשמיים, כגון פת במלח, שהוא אוכל רק פת במלח, אבל הוא שבע וכבר אינו רעב, וכן מים במשורה, הוא שותה לפי הצורך עד שכבר אינו צמא, ועל הארץ תישן הוא אמנם ישן על הארץ ואינו מתענג, אבל

הוא נח כדי צרכו וכבר אינו עייף, וחיי צער תחיה היינו בנוסף לכל הנ"ל יש עוד צער וקשיים אחרים, ועם כל זה בתורה אתה עמל, וכיון שהוא עמל בתורה זה משכיח ממנו את כל הצער, ובהו אשריך בעולם הזה!

וכך המציאות, שאם ישנם קשיים גשמיים עם עסק התורה, אם יודעים שהגשמיים אינה העיקר, והיא כלום, ואדרבה התורה נקנית במיעוט תענוג, ורק כפי הצורך – אבל לא להתענג אלא כפי הצורך, אזי זה נותן הרגשה טובה והצלחה ברוחניות, ובהו אשריך בעולם הזה, וגם יהיה לו עולם הבא, כפי שסיים התנא: אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

אשריך בעולם הזה וגם עולם הבא

וכבר דיברנו בעבר כי מה שאמר 'אשריך בעולם הזה' מובן החידוש, שעל אף כל הצער והקשיים, הוא מאושר וחי חיים מאושרים, אבל 'וטוב לך לעולם הבא' צריך ביאור מה החידוש, שהרי בודאי מגיע לו עולם הבא.

אכן באמת יש בזה חידוש, כי הרי ידוע שכל הנאות העולם הזה מפסידות עולם הבא, ובאיגרת הגר"א כתב שכל הנאות יהפכו בקבר למרה, וזה גיהנום, ואם כן מאחר שאשריך בעולם הזה, למה מגיע לו גם עולם הבא? הרי העולם הזה בא על חשבון העולם הבא, וחידש התנא כי זה תלוי איזו הנאה, ומי שנהנה הנאה רוחנית כזו של תורה, אין זה מפסיד עולם הבא, אלא ההפך, עולם הזה כזה נותן עוד זכויות, והאשריך בעולם הזה נותן זכויות גם לעולם הבא!

ונמצא שאם הולכים בדרך התורה הרי זה חיים מאושרים, וכך היא דרכה של תורה, ובמסילת ישרים מיד בתחילת הספר כתב שכל ענייני החומריות מזיקים לאדם, והגשמיים מפסידה את הרוחניות, ולכן צריכים להשתמש עם העולם הזה רק לצורך יישוב הדעת כפי הנצרך בשביל הרוחניות, ובכך יהיו החיים מאושרים בעולם הזה וגם זוכים לעולם הבא.

ועתה בחודש אלול זהו עת רצון שאפשר יותר בקלות לזכות לכל המעלות, וכל התפילות מתקבלות בו יותר, ויש סייעתא דשמיא מיוחדת להצלחה ברוחניות, והוא עת רצון לפני יום הדין לזכות להרבה זכויות עצומות, ובהו נזכה בעזרת השם ליום הדין לכתובה וחתימה טובה, ויזכו כל הציבור, אשר ישנו פה ואשר איננו פה, לסייעתא דשמיא בכל מה שצריך.

מתוך דברי רבינו שליט"א בכנס במעונו לרבני ומחנכי ת"ת תורת אמת

לרגל מלאות ששים שנה לייסוד הת"ת על ידי ידידו ורעו להבחל"ח הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל

לרבי חיים פרידלנדר היו הרבה זכויות, כגון בספריו שפתי חיים, שמשמשים בהם, ובימים נוראים יש הרבה שמחזיקים מחזור עם שפתי חיים, אחד על יד השני, והשפיע אמונה על ציבור גדול, וידוע שמי שמשפיע על אחרים, זוכה בכל הזכויות של המושפעים, עד סוף כל הדורות, כיון שהכל מכוחו, והכל מכוח זכויות קודמות שהיו לו, כמו שאמרנו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם זכה ואחר כך זיכה.

וגם יסוד החיידר, שהוא זיכוי הרבים כבר ששים שנה, זהו זכותו של המייסד, אבל זו גם זכותם של המחנכים והמלמדים, וכמו שאמרנו בגמרא (ב"ב ח, ב) שמלמדי תינוקות הם מצדיקי הרבים, ואפילו כשמלמדים אל"ף ב"ת זה גם דברי תורה, וכן כשמלמדים קריאה, ומלמדים להבין את הקריאה, זה גם כן תורה, ואחר כך מלמדים גם חומש, מקרא משנה וגמרא, וכל זה זיכוי הרבים, ואין לשער את הזכויות של מזכי הרבים, שמשפיעים תורה, וגם יראת שמים ומידות טובות.

וגם עצם הלימוד, הרי לומדים מפני שחייבים ללמוד, כי יש חיוב של עסק התורה ומחשיבים את עסק התורה מתוך אהבת תורה, וגם נותנים אהבת תורה לתלמידים, וזה הזכויות של המחנכים שכל הזמן משפיעים ועוסקים בזה, ואין זה סתם עסק לפרנסה, כי אמנם בודאי צריכים פרנסה, אבל העיקר הוא הזכויות וזיכוי הרבים, ואין לשער הזכויות שבה.

אבל יש גם דברים שחשוב לדעת, כגון מה שאמרנו בפרקי אבות (א, יב) אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, היינו שהקירוב לתורה הוא רק אם יש קודם אהבת הבריות, וזו מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, אבל זה גם הכשרה כדי לקרב אחרים לתורה! ולכן אמרו (שם ב, ה) ולא הקפדן מלמד, מפני שחסר באהבת הבריות, וכבר אינו יכול להשפיע.

ויש לדעת את חשיבות עבודת הקודש, שכאשר עוסקים בתורה השכינה שרויה, כמו שאמרנו (שם ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה ביניהם, ואפילו חמישה ושלושה ושניים ואפילו אחד, בשעת עסק התורה שכינה שרויה עמו, וכשיש עשרה עוסקים בתורה אזי קדמה שכינה ואתיא (עיי' ברכות ו, א), וכשהרבי נכנס לחיידר ויש שם עשרה תלמידים, אפילו קטנים, הרי זה הבל תינוקות של בית רבן, שהוא הבל שאין בו חטא, ומגין על הדור יותר מאביו ורב פפא (שבת קיט, א), וכל הזמן שיושבים ומלמדים ויש עשרה, מסתמא אפילו שהם קטנים פחות מבר מצוה, כבר השכינה נמצאת במקום! [ועי' רא"ש בברכות דף מ"ח שכתב בדעת רב האי גאון ורבינו תם "דכל בי עשרה שכינה שרויה וכו' לא שנה גדולים ולא שנה קטנים"].

ושכינה זה השפעה של קדושה, שנמצאים בתוך השפעה של קדושה ומתקדשים, המלמדים מרביצי התורה מתקדשים כל הזמן בעוד קדושה ועוד קדושה, וכשאדם מתקדש הוא מקבל דרגה וזכויות של קדושה, ורק צריך שיהיה עם אהבת הבריות, וכמו שאמרנו שזו מצות עשה בפני עצמה, אבל זו גם סגולה להיות מזכה הרבים ומקרבן לתורה.

וציבור של מלמדים משפיע תורה גם מקדשים את כל המקום, ובקובץ איגרות חזון איש (ח"ג סב) כתב שבמקום שיש בעל תורה אמיתי זה משפיע ורואים את ההשפעה, ואף אם אינו מדבר דברי חיזוק לאחרים, עצם הדבר שנמצא בעל תורה אמיתי באיזה מקום, זה משפיע השפעה ניכרת על כל המקום, וגם במקומות הרחוקים יש השפעה נסתרת, ולמשל בעיר רמת גן הסמוכה לבני ברק, בודאי יש השפעה מכוח בעלי התורה האמיתיים שבבני ברק.

בעזרת השם יהיה סייעתא דשמיא למנהלים ולמחנכים להשפיע הלאה והלאה זיכוי הרבים, עם הצלחה בכל מה שצריך להם ולבני משפחותיהם, ונזכה לכתובה וחתימה טובה לנו ולכל ישראל.

לאחר מכן שאלו המלמדים כמה שאלות והשיב רבינו שליט"א, ומפאת קוצר המקום לא הבאנום כאן ואי"ה עוד חזון למועד.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב משה שמואל לוקסנברג זללה"ה
ב"ר ישראל מיכאל זללה"ה נלב"ע ט"ז אלול התשנ"ד תנצב"ה